

УПРАВЛІННЯ ГРОШОВИМИ КОШТАМИ ПІДПРИЄМСТВА

Ефективне управління грошовими коштами в сучасних умовах конкурентного ринку вирішує цілу низку питань стратегічного розвитку підприємства та забезпечує кінцеві результати господарської діяльності підприємства.

Більшість з вітчизняних підприємств не в змозі витримати жорсткої конкуренції, тому не досягають високого рівня доходності через те, що не вистачає грошових коштів, тому можна вважати, що важливим елементом сучасної ринкової економіки є грошові кошти підприємства як найбільш ліквідні активи. Грошові активи стимулюють суб'єктів господарювання до самофінансування та дуже необхідні підприємству для нормальної виробничо-господарської діяльності, в процесі свого існування.

Управління грошовими коштами є першорядним значенням. Більшість операцій, які здійснюються підприємством, пов'язані з придбанням, виробництвом та продажем товарів і послуг, і, в зв'язку з цим одержанням та оплатою грошових коштів. Оскільки грошові кошти мають схильність до обертання, ступінь ризику помилок в контролі та обліку на цій ділянці досить великий. Тому важливим завданням є організація обліку, аналізу і аудиту грошових коштів підприємства з метою забезпечення максимальних гарантій для користувачів фінансової звітності щодо достовірності, повноти, законності та реальності наведеної інформації про неї.

Кошти, які використовують для розрахунків, виконуючи функцію міри вартості, засобу платежу, засобу обігу, здійснюють безперервний кругообіг (гроші – товар – виробництво – товар – гроші), повертаються при цьому до своєї попередньої форми у вигляді виручки після реалізації продукції, тобто у вигляді грошових коштів.

Грошові кошти, як і будь-які інші поняття мають свою сутність, яка проявляється через загальний безпосередній обмін, зовнішню речову міру праці, самостійну мінову вартість. Питання щодо сутності грошових коштів підприємства залишаються дискусійними та потребують подальшого дослідження особливості управління грошовими потоками на основі фактичних даних обліку.

У поняття “грошові кошти” включають не тільки готівку, але й фінансові активи, цінні папери, грошові зобов'язання, а кошти розглядаються як капітал. Наприклад, В.Г. Белоліпецький грошові кошти називає фінансовими ресурсами, а останні трактує як частину капіталу.

Грошові кошти підприємства відображаються в балансі у складі оборотних активів у статті “Грошові кошти та їх еквіваленти”. Але цей термін не можна вживати у всіх випадках. Якщо розглянути поняття “кошти”, що наводилось радянськими науковцями традиційної фінансової школи, то можна побачити, що воно аналогічне до сучасного розуміння капіталу.

Управління грошовими коштами включає в себе: визначення оптимального рівня грошових коштів, аналіз грошових потоків та їх прогнозування, складання бюджетів грошових коштів. Інформаційною базою для аналізу грошових потоків підприємства виступає звіт про рух грошових коштів. В західній обліково-аналітичній практиці дана методика детально розроблена та зводиться до аналізу потоку грошових коштів за трьома основними напрямками: поточна, інвестиційна та фінансова діяльність:

1) *поточна (основна) діяльність* – це отримання коштів від покупців (замовників) за реалізовані товари (роботи, послуги); виплата заробітної плати; платежі постачальникам за отримані товарно-матеріальні цінності; сплата податків; виплата відсотків за користування кредитами; та ін.;

2) *інвестиційна діяльність* – це рух коштів, пов'язаних із придбанням або реалізацією основних засобів та нематеріальних активів; надходження коштів від фінансових інвестицій (дивіденди, відсотки);

3) *фінансова діяльність* – це емісія цінних паперів; виплата дивідендів та відсотків, отримання та погашення кредитів та позик та ін.

Світова обліково-аналітична практика передбачає застосування двох методів складання звіту про рух грошових коштів: прямий та непрямий.

Сутність прямого методу полягає в тому, що здійснюється послідовне зіставлення надходжень і виплат грошових коштів підприємства від певних видів діяльності та визначення чистого руху грошових коштів. Даний метод дає можливість судити про ліквідність підприємства, детально показуючи рух грошових коштів на рахунках підприємства, але не розкриває взаємозв'язок отриманого фінансового результату та зміни величини грошових коштів. Тому здійснюється застосування непрямого методу аналізу, який базується на ідентифікації і обліку операцій, які пов'язані з рухом грошових коштів, та в послідовному коригуванні чистого прибутку підприємства, який дає можливість пояснити причину розбіжності між прибутком і, наприклад, скороченням грошових коштів підприємства за певний період.

Пояснити це можна тим, що в ході виробничої діяльності підприємства можуть бути значні доходи або витрати, які впливають на прибуток, але не зачіпають величину грошових коштів підприємства. В

процесі аналізу на дану величину і здійснюється коригування чистого прибутку підприємства. Прикладами таких операцій є нарахування підприємством амортизації, виникнення поточних зобов'язань перед кредитором за придбані матеріальні ресурси та їх споживання, визнання доходів до моменту реального надходження грошових коштів та ін.

Прогнозування грошових коштів підприємства зводиться до того, щоб визначити можливі джерела надходження та впливу грошових коштів.

Оскільки більшість показників досить важко спрогнозувати з великою точністю, нерідко прогнозування грошового потоку підприємства зводять до побудови бюджетів грошових коштів в плановому періоді, враховуючи лише такі основні складові потоку, як: обсяг реалізації, прогноз кредиторської заборгованості, частка виручки за готівковий розрахунок та ін. Прогноз здійснюється на певний період в розрізі під періодів: рік по кварталам, рік по місяцям, квартал по місяцям і т.д.

Методика прогнозування грошових коштів підприємства складається з наступних етапів:

- 1) прогнозування грошових надходжень по під періодам;
- 2) прогнозування впливу грошових коштів по під періодам;
- 3) розрахунок чистого грошового потоку (надлишок чи нестача) по під періодам;
- 4) визначення сукупної потреби в короткостроковому фінансуванні в розрізі під періодів.

Визначення оптимального (цільового) залишку грошових коштів підприємства - це сукупний залишок на банківських рахунках та в касі, а також являє собою одне з основних завдань фінансового менеджера.

При визначенні доцільного розміру грошових коштів підприємства слід враховувати виконання можливе покриття непередбачених витрат, поточних зобов'язань, а також можливість розширення діяльності підприємства. Тимчасовий надлишок грошових коштів доцільно інвестувати в цінні папери, які швидко реалізуються. Якщо надходження грошових коштів і грошових платежів певним чином узгоджені, підприємство може мати невеликий запас грошових коштів. Якщо підприємство має певний позитивний фінансовий стан то завжди може взяти кредит за вигідною ставкою, йому також немає потреби підтримувати великий запас грошових коштів. Необхідний розмір грошових коштів залежить також від якості дебіторської заборгованості, тобто від ступеня ризику неплатежів.

У світовій практиці розроблені методи здійснення оптимізації залишку грошових коштів, в основі яких закладені ті ж ідеї, що і в методах оптимізації запасів. Найбільшу відомість отримали моделі Баумоля та Міллера–Орра. Сутність даних моделей полягає у тому, щоб дати рекомендації щодо коридору варіювання залишку грошових коштів, вихід за межі якого передбачає або конвертацію грошових коштів в ліквідні цінні папери, або зворотню процедуру. Процедури даного блоку пророблені в теоретичному плані, але певним чином достатньо неочевидні з практичного погляду. Тому на практиці при визначенні оптимального рівня грошових коштів певною мірою керуються статистикою і неформалізованими методами обґрунтування фінансових рішень.

Отже, управління грошовими коштами підприємства є важливою складовою частиною загальної системи управління його фінансовою діяльністю. Воно дозволяє вирішувати різноманітні задачі фінансового менеджменту і підпорядковане його головній меті.